

Двомовність як ознака мовної ситуації в Україні

Зміст

Вступ.....	3
1. Сучасний стан мовної ситуації в Україні.....	4
2. Правова база реалізації державної мовної політики в Україні.....	8
3. Білінгвізм та диглосія в українській мові.....	12
Висновки.....	18
Список використаних джерел.....	19

Вступ

На межі ХХ–ХХІ ст. мовна ситуація в багатьох державах є доволі складною. Одномовних та мононаціональних країн немає, тому мовними та етнічними проблемами переймаються майже всі держави. Особливо актуально це для України, де протягом усіх періодів існування держави створювалися умови для мовної асиміляції українців.

Кінець другого тисячоліття подарував нам, українцям, історичний шанс на власну державну незалежність. Ми вважаємо, що українська державність, власне її життєздатність, залежить від того, чи ввійде національна ідея в повсякденну свідомість громадян, і мові належить особливе місце в процесі етнонаціональної консолідації, саме питання повноправного функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя нашої молоді держави.

Для всебічного опису мовної ситуації важливо визначити мови, якими спілкуються в країні, кількість носіїв цих мов, територіальне поширення, комунікативні можливості та сфери функціонування. Зрозуміло, що обсяг нашого дослідження не дозволяє розглянути мовну ситуацію в Україні докладно, тому зупинимося на осмисленні частини елементів, що формують її. А саме розглянемо взаємодію між мовами, що функціонують в Україні, передусім взаємодію між українською та російською мовами.

Мовна ситуація є об'єктом уваги мовознавців з огляду на мовну політику, яку провадить певна країна, а отже, є й однією з основних проблем сучасної соціолінгвістики. Термін мовна ситуація в американській соціолінгвістиці означає сукупність даних про кількість мов, якими користуються в конкретній країні чи конкретному географічному ареалі, про стан і характер діалектів, про кількість носіїв кожної мовної формації та вартісне орієнтування носіїв щодо функціонування формацій у різних мовних суспільствах. Між мовними формаціями конкретного мовного суспільства завжди наростає напруження, зумовлене багатьма чинниками, в основі яких – передусім різний соціальний статус носіїв.

1. Сучасний стан мовної ситуації в Україні

Нинішня мовна ситуація в Україні є результатом незавершеного в радянський період асиміляційного процесу - перетворення україномовної спільноти на російськомовну. Як наслідок - незбалансований характер двомовності, що віддзеркалює постколоніальний стан українського суспільства. Серед етнічних росіян двомовними є лише 13%, в той час як серед українців цей показник складає 34,4% при тому, що 19% українців взагалі спілкуються тільки російською. Навіть надання українській мові статусу державної у 1989 р. і подальше закріплення цього статусу у Конституції України не зупинили її витіснення з багатьох сфер життєдіяльності й поступового зменшення кількості носіїв української мови.

Наприкінці 1990-х рр. активізувалася полеміка щодо можливості надання російській мові статусу офіційної мови при збереженні за українською статусу державної. Конституційний Суд України своїм рішенням від 14 грудня 1999 р. визнав, що в українському законодавстві поняття державна (офіційна) мова має єдине значення: «мова, якій державою надано правовий статус обов'язкового засобу спілкування в публічних сферах суспільного життя в Україні». Він дав офіційне тлумачення статті 10: «українська мова як державна є обов'язковим засобом спілкування на всій території України при здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування (мова актів, роботи, діловодства, документації тощо), а також в інших публічних сферах суспільного життя, які визначаються законом». Суд відзначив, що українська мова символізує державотворчу роль української нації і є невід'ємним атрибутом поняття «конституційний лад», змінювати який може тільки народ шляхом всеукраїнського референдуму [6, с. 83].

Впровадження української мови як державної у публічній сфері не було до кінця послідовним і не супроводжувалось системними заходами спрямованими на подолання деформованої мовної ситуації. Як за

президентства Л. Кравчука, так і за президентства Л. Кучми та В.Ющенка українська влада не спромоглася розробити і здійснити ефективну програму мовного планування, створити дієвий механізм відродження і підтримки української мови і протидіяти мовно-культурній експансії Росії.

Однією з причин недостатньої ефективності мовної політики в розширенні сфери вживання української мови стала непослідовність і хаотичність дій влади щодо визначення інституційної відповідальності за проведення й наслідки цієї політики. Наприкінці 1990-х рр. у складі Державного комітету в справах національностей та міграції діяв окремий мовний департамент, що виконував функцію центрального органу виконавчої влади в цій сфері. У 2000 р. у зв'язку з проведенням адміністративної реформи його було ліквідовано, натомість, у структурі Секретаріату Кабінету Міністрів утворено сектор моніторингу мовної та національної політики і релігій, що проіснував менше року. За указом Президента Л.Кучми, з квітня 2001 р. відповідальним за проведення державної мовної політики став Державний комітет телебачення і радіомовлення України. Однак лише в серпні 2003 року в його складі створено Департамент мовної політики. З вересня 2005 головним органом із забезпечення реалізації державної мовної політики в системі центральних органів виконавчої влади стало Міністерство культури і туризму України, в якому створено мовний сектор (з трьох співробітників). Як консультативно-дорадчий орган при Президентові України в 1997-2001 рр. існувала Рада з питань мовної політики, однак її можливості впливати на мовну ситуацію були незначними [4, с. 92].

Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань державної мовної політики, про який ідеться в указі президента В. Ющенка від 20.02.2008 «Про деякі питання розвитку державної мовної політики», так і не було створено. В останні дні свого перебування при владі (15.02.2010) В.Ющенко підписав указ №161/2010 про затвердження Концепції державної мовної політики, в якому зазначено, що «пріоритетом державної мовної політики має бути утвердження і розвиток української

мови - визначального чинника і головної ознаки ідентичності української нації й українського народу - громадян України всіх національностей». Указ не скасовано і він перебуває на офіційному сайті чинного Президента України в рубриці «офіційні документи», проте реальні кроки політичної сили, що перебуває при владі, скеровані в протилежному напрямку.

Ще навесні і влітку 2006 року деякі районні, міські та обласні ради Сходу та Півдня України, покликаючись на ратифіковану Україною 15.05.2003 Європейську хартію регіональних або міноритарних мов, прийняли рішення про надання російській мові статусу регіональної. Хартію було використано, всупереч її духові й букві, як знаряддя витіснення української мови з суспільного життя та роздмухування конфлікту на мовному ґрунті. Як зазначив Генеральний Секретар Ради Європи Террі Девіс на конференції в Більбао 20 квітня 2009 р., завданням Хартії є «збереження політичної стабільності при територіальній цілісності». Адже зменшення конфліктного потенціалу міжмовних стосунків передбачає не тільки безперешкодне використання мов та говірок усіх національних спільнот, але й створення сприятливих умов для реалізації об'єднавчого потенціалу державної мови [10, с. 137].

Глобалізація, що несе зростаючу проникність міжнародних інформаційних кордонів, комерціалізація змі й масової культури, - це новітні загрози для незахищених мов. Привабливі, на думку багатьох сучасних теоретиків, ідеї європоцентризму та євразійського регіоналізму можуть ставати знаряддям етнокультурної агресії, зокрема й щодо України. Вона дедалі більше стає ареною поширення виробів російської кіноіндустрії та продукції російського шоу-бізнесу. Виразне домінування російської мови зберігається в періодиці. На україномовні газети припадає тільки 31% разового тиражу, а на російськомовні - 64%. У 2003 році, на сто українців припадало 46 примірників газет рідною мовою, а на сто росіян, які проживають в Україні, - 386 примірників або у 8,4 разів більше. За цей самий період відсоток річного накладу україномовних журналів скоротився з 70% в

1995 до 19% в 2005. Мережа розповсюдження російськомовної преси охоплює всі без винятку області України, тоді як у деяких регіонах Півдня та Сходу україномовна преса майже відсутня. Подібну ситуацію спостерігаємо й у сфері книгорозповсюдження: відсоток російських книжок на українському ринку складає приблизно 80% до 20 % українських.

2. Правова база реалізації державної мовної політики в Україні

Правовою основою для здійснення державної мовної політики в Україні є Конституція України (ст.10), Закони України “Про мови в Українській РСР”, Рішення Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 р. щодо застосування державної мови органами державної влади, органами місцевого самоврядування та використання її в навчальному процесі, а також законодавчі акти, зокрема закони України “Про національні меншини в Україні”, “Про освіту”, “Про інформацію”, “Про телебачення і радіомовлення”, “Про видавничу справу”, “Про рекламу”, “Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні” тощо. Загальноновизнано, що законодавча база в Україні з цього питання відповідає загальноприйнятій світовій практиці й узгоджується з відповідними міжнародно-правовими актами. Але, не зважаючи на вищезазначені документи, мовна політика в Україні стала предметом гострої політичної й ідеологічної боротьби, що викликає дисгармонію в різних суспільних колах [2, с. 46].

Немає сумніву, що мова є важливим фактором геополітичної ідентичності національної держави її інтересів у глобальному просторі політики. Сильна та жива державна мова є гарантією присутності країни у площині світової культури і цивілізації, створює унікальний контекст глобального розвитку людства. Держава з чіткою національною та мовною ідентичністю має широкі можливості презентації власної волі у сучасному світі. Натомість, в Україні деякі політики вперто говорять про офіційну українсько-російську двомовність, забуваючи навіть про світовий досвід мовного облаштування, що підтверджує уникнення ситуації, за якої статус державних у тій або іншій країні мали б споріднені мови, як от у випадку з українською та російською, що обидві належать до східнослов'янських.

На нашу думку, в цій ситуації доречно також пригадати слова знаного в усьому світі чесько-європейський націолога Б. Клінберга, який у розвідці

“Народ і національність” (1919 р.) підкреслював, що “мова творить своєрідність народу і народ мусить мати свою рідну мову, інакше він перестає бути народом. Ця правда – непохитна, бо не припускає винятку, адже та обставина, що народ немає своєї рідної мови є доказом і наслідком того, що він втрачає ознаки народу” [9, с. 124].

А дослідник Г. Бурячок, в свою чергу, влучно підмітив, що “завдяки мові нормально функціонує її організм як політично, так і економічно, і культурно. Мова – найголовніший чинник консолідації нації, її основна ознака... Втрачаючи мову, людина тим самим перестає бути членом мовної, а отже, етнічної спільноти... Рівень розвитку рідної мови відображає рівень духовного розвитку нації: словник – це те, що знає нація про світ, а граматики – це те, що вона про цей світ говорить”. З цим твердженням не можна не погодитись, бо у рідній мові концентрується сама сутність буття людини, що є вплетеною в етноспільноту.

На відміну від індивідуальної двомовності, властивої мовній поведінці окремих індивідів, двомовність у загальнонаціональному спілкуванні в межах однієї держави є надлишковим і неприродним явищем. “Немає двомовних народів, - пише польський дослідник Єжи Велюнський, – так, як немає дитини, у якої було б дві біологічні матері. Раніше існування явища двомовності означало, що один народ асимілює інший ... Існування цього явища у наш час не можна означати нічого іншого і, звичайно, нічого іншого не означає: мета залишається тією ж, засоби її досягнення інші, у цьому вся різниця...” [7, с. 53].

Подібної думки дотримується також Л. Масенко, відомий мовознавець сучасності, яка займається проблемою “мова і політика”. Вона зазначає, що індивідуальний білінгвізм збагачує людину, та коли він набуває “тотального поширення, він несе національній спільноті загрозу руйнації основ її духовної своєрідності”. Л. Масенко вважає, що білінгвізм спричиняє колоніальна залежність країни. Дослідниця робить висновок, що за таких умов друга мова поступово переймає функції рідної мови, виникає небезпека

зникнення рідної мови. Вона аргументує це тим, що “абсолютна більшість зарубіжних соціолінгвістів трактує явище масової двомовності, що переживає певна національна спільнота, як певний етап в асимілятивному процесі витіснення однієї мови іншою... при такому контактуванні двох мов одна прагне стати домінуючою, а друга – підлеглою”, у цьому процесі генетично-структурна близькість мов полегшує домінуючій мові процес поглинання підлеглої мови.

Одним із наслідків явища двомовності є втрата особистістю національної самосвідомості, роздвоєння внутрішнього світу мовця. На думку дослідника Т. Возняка: “Повного забуття старого і входження в нове немає. Людина надовго, а, зазвичай, назавжди залишається в певному “між”. Цей стан, ясна річ, далекий від ідеалу і є станом розщепленості” [8, с. 96].

На нашу думку, проблему двомовності необхідно розглядати саме з погляду її впливу на психіку конкретної людини. Збалансована двомовна ситуація була б можлива у тому випадку, якби більшість членів деякого соціуму володіли б обома мовами в однаковій мірі, використовували б їх в будь-яких мовних ситуаціях, з легкістю переключалися б з однієї мови на іншу, не змішуючи при цьому системи різних мов. Однак, на думку таких авторитетних лінгвістів, як Б. Гавранек, А. Мартіне, Є. Хауген, повне і автономне (без змішування мов) володіння двома мовами перевищує психічні можливості звичайної людини.

Лінгвісти В. Іванишин та Я. Радевич-Винницький стверджують, що після генного коду (генної пам’яті) найважливішим є мовний код (соціальна пам’ять). Для більшості мовців України характерним є так зване перемикання коду, тобто перехід з рідної мови на мову співрозмовника, що свідчить про почуття меншовартості в конкретного індивіда через ослаблення мовного імунітету та втрату престижу мови. Така мовна поведінка має місце не лише на побутовому рівні, але й у діловому спілкуванні. Вона не знімає почуття дискомфорту, яке виникає під час спілкування двох чи більше індивідів різними мовами. У більшості випадків

незручно почуває себе той, хто говорить українською мовою, і саме він переходить на мову співрозмовника.

Дослідниця С. Андрусів таким чином характеризує мовлення певної категорії українців: “...втрачається спонтанність мовлення; раціональне роздумування над кожним словом породжує страх перед мовою. Говорити по-українськи замість радості мовлення, задоволення від мови часто зводиться до обов’язку перед мовою, психологічного дискомфорту: невдоволення собою й мовою” [8, с. 72].

3. Білінгвізм та диглосія в українській мові

Білінгвізм і білінгви (люди, які володіють двома й більше мовами) є об'єктом зацікавлення декількох наукових дисциплін – психології, лінгвістики, соціолінгвістики. У ситуації білінгвізму дві мови існують у межах одного колективу, і їх рівноправно використовують у різних комунікативних сферах залежно від соціальних потреб та інших параметрів комунікативного акту.

Однак один із наслідків колоніалізму – поширення двомовності, за якої одна з мов – це мова колонізатора, що є панівною (мова адміністрації, армії та ін.). Такими мовами найчастіше виступають англійська, іспанська, російська, португальська або французька. СРСР як політична формація протягом ХХ ст. створює найсприятливіші умови для потужного мовного контакту та впливу панівної російської мови на національні мови інших народів, що входять до складу політичного союзу.

О. Швейцер розмежовує поняття білінгвізму та диглосії, подаючи такі визначення: білінгвізм – дві мови, які співіснують паралельно, а диглосія – взаємодія двох різновидів однієї мови [4, с. 136].

Ю. Дешерієв визначає білінгвізм як вільне володіння двома мовами, В. Аврорін додає, що двомовність починається тоді, коли рівень володіння другою мовою наближається до рівня володіння першою.

Найпопулярнішою працею з теми взаємодії та контактів між мовами й діалектами є праця У. Вайнрайха "Мовні контакти", де практику паралельного користування мовами науковець називає двомовністю, а осіб, які її здійснюють, двомовними.

Це визначення не уточнює рівня володіння мовами. Для чіткішого уявлення У. Вайнрайх і мовознавці, що підтримують ученого, наводять різні ознаки двомовності й відповідно подають різні класифікації білінгвізму.

Одна з ознак – послідовність засвоєння мов. Йдеться про індивідів, які вивчають дві або більше мов ще з дитинства в колі сім'ї. Залежно від

послідовності засвоєння мови класифікують на першу мову, другу, третю та ін.

Друга ознака – спосіб засвоєння мови. За цією ознакою білінгвізм може бути природним (результат перебування індивіда в іншомовному середовищі, коли нова мова засвоюється через наслідування) та штучний (коли іноземна мова вивчається за допомогою підручників та навчальних посібників). До цієї категорії зараховуємо всіх, хто вивчає іноземну мову в рідному мовному середовищі, наприклад школярів, які вивчають іноземні мови в школі та ін.

Третя ознака – важливість актуальної комунікації для індивіда. Ця класифікація, запропонована В. Уайтлі, визначає необхідність та престижність мов, якими володіє й користується в повсякденному житті індивід. Тут мови поділяють на основну, або первинну, і допоміжну, або вторинну [2, с. 68].

Четверта ознака – рівень володіння відповідними мовами. Традиційна лінгвістика розрізняє повний і частковий білінгвізм, тобто володіння двома мовами як рідними (повний білінгвізм) чи лише однією як рідною, при цьому друга мова зазнає фонетичної, граматичної та лексичної інтерференції, що є наслідком слабшого володіння (частковий білінгвізм).

Залежно від способу використання мов індивідом, Р. Белл класифікує білінгвізм на змішаний і координований. За умови координованого білінгвізму дві мови існують незалежно одна від одної. На практиці це означає, що індивід володіє відповідними мовними системами на такому рівні, що мислить тією, яка супроводжує мовний акт. За умови змішаного, або субординованого, білінгвізму індивід володіє однією мовою як першою, а іншою як другою (зазвичай на нижчому рівні). Саме цей вид білінгвізму є передумовою появи інтерференції [3, с. 124].

Огляд наукових праць показує, що немає й чітко визначеної думки про термін диглосія. Уперше його використав В. Марсе в 1930 році, хоча спроби дефініції цього терміна починаються зі студій Ч. Фергюсона в 1959 році. Дефініція, викладена там, звучить так: "Диглосія – це відносно стабільна

мовна ситуація, за якої на додаток до первинних діалектів однієї мови, що можуть містити одну стандартну мову чи декілька регіональних стандартів, існує ще один, відмінний від зазначеного, високо кодифікований (часто граматично складніший), обов'язковий варіант мови, широко представлений у писемній мові літератури попереднього періоду чи взятий з іншого мовного суспільства, який використовується зазвичай в офіційній сфері, а не в суспільстві для повсякденного побуту".

Двомовність як явище існує на території сучасної України. А опозиція офіційність – неофіційність відома здавна, хоча значною мірою була поширена в середньовіччі. Розширений огляд цього явища в художній літературі, публіцистиці й науці починається з ХІХ ст. [Радевич-Винницький : 32–36]. Це пов'язано зі створенням і утвердженням нової української літературної мови й самоусвідомленням українців як нації.

В Україні за часів існування СРСР вивчення національномовних взаємовідносин, і двомовності включно, відбувається в політичному контексті. Коли антиукраїнська мовна політика виявилася недостатньо ефективною та неприйнятною для українського суспільства, основним засобом вирішення мовних проблем стало використання можливостей уже поширеної в країні двомовності: з одного боку, використання етнічних мов історичного суспільства, а з другого – російської мови радянського народу.

Мовний контакт між російською та українською мовами в межах однієї країни існував уже понад три століття (1654–1990). Протягом цього часу все більше носіїв української мови переходили на російську. Особливо активним і політично цілеспрямованим цей процес стає за часів СРСР. Радянські мовознавці, реалізуючи політичні замовлення та вказівки влади, розглядали взаємодію російської та національної мови (мови країни в складі СРСР) як білінгвізм, підкреслюючи рівність національних слов'янських мов з російською. Сучасні ж українські соціолінгвісти мовну ситуацію, яка склалася на той час, називають парадоксальною, оскільки за Конституцією України державною мовою повинна була бути одна – українська, проте на

практиці в країні вільно функціонувало дві – російська й українська, а в деяких регіонах – лише російська. На жаль, ця ситуація залишається актуальною і в сучасній Україні [6, с. 49].

Якщо повернемося до минулого століття, побачимо, що білінгвізм, представлений національними мовами держав, що входять до складу СРСР, і російською мовою, є неоднорідним у віковому, територіальному й соціальному аспектах. Показовим є факт серйозного розходження результатів, яких досягає однакова мовна політика в Східній і Західній Україні. Тому проблема білінгвізму в Україні була й залишається багатоаспектною. Від рівнозначного володіння українською мовою та російською (з відповідним твердження про престиж останньої в міжнародному спілкуванні) до слабшого володіння російською мовою чи дуже слабкого володіння рідною мовою за часів УРСР. Сучасні українці також мають різний рівень володіння українською й російською мовами. Критичний стан для цього білінгвізму настає тоді, коли носії мови переходять з рідної мови (національна мова відповідного етносу) на цільову мову (в аналізованому випадку російську).

Національно-російський білінгвізм є характерною особливістю для комунікації й мовної поведінки громадян Царської Росії, а найбільше громадян СРСР. У цьому соціальному середовищі білінгвізм сприймається як перевага, а володіння двома мовами підвищує статус особистості, оскільки індивід зі знанням російської знаходить шлях і до сфер професійної діяльності, які недоступні для людей, що не володіють цією панівною мовою. Безперечним є факт, що в Царській Росії, як і в СРСР, російська мова увійшла в контакт з іншими національними мовами, які об'єднані за схемою високий – низький. Хоча такий стан функціонування мов у державі, згідно з розглянутими соціолінгвістичними дослідженнями, визначений як білінгвізм, схилиємося до думки Г. Різова й вважаємо його швидше диглосією, а не білінгвізмом [Різов]. У Білорусії описаний контакт мов породжує так звану трасянку, а в Україні – суржик, який поступово виходить з однієї мови,

переходить в іншу й починає функціонувати самостійно як один вид – квазімова.

Володіння літературними нормами російської та української мов – це безперечно білінгвізм, але українська й російська не були рівними на території Української РСР, так само, як не були рівними російська та білоруська мови в Білоруській РСР.

Російська була мовою державної влади, армії, культурних закладів, художньої та наукової літератури і всього, що стосувалося "еліти" та високого стилю життя. Витіснення української та інших слов'янських мов з цих сфер обмежило їхні можливості й уповільнило їхній розвиток в історичному аспекті.

Отже, володіння літературними нормами російської та української мов – це білінгвізм, але суржик як явище – плід нерівності мов під час мовного контакту. У працях відомих соціолінгвістів описано різні типи мовних взаємодій та результати таких взаємодій. Одні вчені досліджують контакти, які створюють креольські мови. Такі явища настільки поширені, що в лінгвістиці навіть виник термін креолізація. Інші вчені досліджують піджини. Що ж до української мовної ситуації, то вона надто відрізняється від широко досліджених мовних явищ і має свою специфіку [4, с. 67].

Якщо спробуємо порівняти мовну ситуацію ХХ ст. в Україні з мовною ситуацією цього періоду в Болгарії, знайдемо низку істотних відмінностей щодо статусу мов, поширених в обох країнах. Якщо в Болгарії болгарська мова сприймається як нормальний код, яким можна спілкуватися в науковій, політичній, державній, правовій, релігійній, навчальній сферах і не провокувати реакції суспільства, то в Україні в цих високих сферах упродовж майже всього ХХ ст. українська мова була периферійною. Вона розглядалася як така, що неспроможна задовольнити потреби високої культури, щоб виконувати роль мови для створення наукових праць, університетських лекцій тощо. У цій функції використовувалась російська мова як основний засіб вираження наукової думки, особливо у сфері природничих,

математичних та інженерних наук. Лише після 1991 р. в Україні українська мова посіла місце єдиної офіційної державної мови й почала функціонувати більш широко, однак не в усіх регіонах України і не в усіх сферах. Саме тому на сьогодні російськомовність ще не подолана.

Висновки

Однією з найбільш актуальних і обговорюваних тем сучасності в Україні є двомовність. Варто відзначити, що дана тема постійно, з різною періодичністю стає важливою для наших сучасників і отримує певне поширення в суспільстві. Така актуальність даної проблеми сама по собі змушує багатьох людей замислитися над нею, щоб сформувати своє ставлення до проблеми мови в Україні. Навряд чи можна сказати, що вирішити цю проблему і сформувати цю проблему просто, для цього необхідний попередній і досить ретельний аналіз.

Суржикомовній людині позбавитися російськомовного елемента дуже важко, адже для цього треба принаймні перебудувати свій звичний мовний світ й увійти в інший, а це завжди болісно для індивідуальної психологічної екзистенції, тому що змінити власний мовний світ – це самому до певної міри змінитися. Миттєве виправлення мовного світу можливе в осіб з розвинутими лінгвістичними здібностями, у тих, хто володіє ментальною гнучкістю, а також неабияким філологічним даром. Але такі особи на становлять більшості, а тому, і на цьому треба наголосити, лінгводидактичні принципи викорінення суржикової мови повинні бути якомога коректнішими.

Отже, ситуація двомовності є надзвичайно нестабільною як у мовному, так і в культурно-політичному аспектах. Як наслідок – виникає явище суржику та напівмовності, тобто ми маємо справу з мовною некомпетентністю мільйонів українців, які потрапили в залежність від історичних реалій. Ці мовленнєві процеси стають надзвичайно “небезпечними”, коли вони починають проникати мову, спричиняючи інтерференцію всіх рівнів, що носіями мови сприймається як норма.

Список використаних джерел

1. Ажнюк 1999: Ажнюк Б. Мовна єдність нації. – К., 1999. – 421 с.
2. Андрусів 1995: Андрусів С. Страх перед мовою як психокомплекс сучасного українця // Сучасність. – 1995. – № 7 - 8. – С. 150-159.
3. Бурячок 1998: Бурячок Г. “Просвіта”: історія та сучасність (1868-1898). – К., 1998. – 308 с.
4. Возняк 1992: Возняк Т. Відродження івриту та української. Онтологічні підстави та наслідки // Сучасність. – 1992. – № 8. – С. 107-112.
5. Возняк 1998: Возняк Т. Тексти і переклади. – Харків, 1998. – 345 с.
6. Енциклопедія етнодержавознавства 2000: Енциклопедія етнодержавознавства / Ю. І.Римаренко, В. Г.Черенець та ін.; за ред. Ю. І.Римаренка. – К., 2000. – Ч. 1. – Кн.2. – 522 с.
7. Іванишин, Радевич-Винницький 1994: Іванишин В., Радевич-Винницький Я. Мова і нація. – Дрогобич, 1994. – 384 с.
8. Карашук 2000: Карашук Г. Амбівалентність і білінгвізм українсько-польського пограниччя (на прикладі Волині) // Державність української мови і мовний досвід світу: Матеріали міжнародної конференції. – К., 2000 – С. 23-38.
9. Масенко 1999: Масенко Л. Т. Мова і політика. – К., 1999. – 100 с.
10. Мечковская 1996: Мечковская Н. Б. Социальная лингвистика. – М., 1996. – 247 с.
11. Труб 2000: Труб В. Явище “суржик” як форма просторіччя в ситуації двомовності // Мовознавство. – 2000. - №1. – С. 46-58.
12. Titone 1991: Titone R. Language contact and cod-switching in the bilingual personality // Languages in Contact and Contrast. Essays in Contact linguistics. – Berlin, New York, 1991. – P. 446-464.